

Društvena stratifikacija i podjela u društvu

Grbac, Axel

Undergraduate thesis / Završni rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:544062>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-25**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet ekonomije i turizma
„Dr. Mijo Mirković“

Axel Grbac

Društvena stratifikacija i podjela u društvu
Završni rad

Pula, kolovoz 2020.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet ekonomije i turizma
„Dr. Mijo Mirković“

Axel Grbac

Društvena stratifikacija i podjela u društvu
Završni rad

Studijski smjer: Informatički menadžment, redovan student

Kolegij: Ekonomska sociologija

Mentor: Doc.dr.sc. Saša Stjepanović

Pula, kolovoz 2020.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisani _____, kandidat za prvostupnika _____ ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student _____

U Puli, _____, _____ godine

IZJAVA o korištenju autorskog djela

Ja, _____ dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom

_____
_____

koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama. Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, _____ (datum)

Potpis _____

Sadržaj

1. Uvod	1
2. Pojam društvene stratifikacije	2
2.1 Razlika društvene nejednakosti i društvene stratifikacije	2
3. Funkcionalističke teorije stratifikacije	3
3.1. Talcott Parsons – stratifikacija i vrijednosti	3
3.2. Melvin M. Tumin – kritika Davisa i Moorea	4
4. Društvena stratifikacija u Republici Hrvatskoj	5
4.1. Društveni slojevi	5
<i>4.1.1. Politička i gospodarska elita</i>	7
<i>4.1.2 Srednji društveni slojevi</i>	8
<i>4.1.3 Niži društveni slojevi</i>	8
5. Načini na kojima stratifikacija utječe na društvo	9
5.1. Socijalizacija	9
5.2. Ekonomska i zdravstvena nejednakost skupina	14
Zaključak	23
Literatura	24
Popis ilustracija:	25
Sažetak	26

1. Uvod

O savršenom društvu su oduvijek svi ljudi sanjali, no ono je bilo teže postizivo što se tiče ravnopravnosti članova, rangiranju po prestižu te sramote nižih slojeva koji nisu imali onoliko poštovanja kao članovi viših statusa. U takvom svijetu, niže rangirani članovi društva će biti poniženi ili pak će se diviti društvenoj „eliti“ koja je izazivala zavist i odbojnost istima. Bogatstvo će također biti jednako između svih slojeva društva, no onda će ujedno i riječi bogati, siromašni, imućni i neimućni nestati ili promijeniti značenje. Egalitarno društvo je ne moguće uspostaviti jer se moć i prestiž u najjednostavnijim, pa i u najsloženijim ljudskim društvima razlikuje te se tako stvaraju velike nejednakosti pojedinaca i društvenih skupina, pogotovo što se tiče raspodjele bogatstva. Moć znači da pojedinci ili skupine mogu nametnuti svoju volju drugim ljudima neovisno o zadovoljstvu druge strane. Prestiž se uglavnom koristi za opis značaja, reputacije osoba ili skupine ljudi u nekoj određenoj okolini. Bogatstvo se odnosi na materijalne posjede koji su vrijedni u nekim određenim društvima, a pod to spadaju stoka, zemlja, novac, građevine ili neki drugi oblici materijalne imovine koju posjeduju pojedinci ili skupine ljudi. Ovaj se završni rad tiče problematike podjele u društvu i stratifikacije u Republici Hrvatskoj s naglaskom i na druge zemlje. Prvo će se analizirati pojam društvene stratifikacije te sve podjele vezane uz isti, zatim pomoću nekoliko funkcionalista će se probati objasniti kako funkcionira društvo u cjelini. Nadalje će se govoriti o podjeli u društvu u Republici Hrvatskoj koja se bazira na raznim analizama poznatih stručnjaka kao što je to Malenica i mnogi drugi, s objašnjenjem i razradom na koji način stratifikacija utječe na društvo. Nakon toga će se govoriti na koji način se stvara ta podjela u društvu, koliko utječe ekonomska i zdravstvena stabilnost što se tiče pojedinca i ujedno zajednice u kojoj se nalazi, a to će se najviše vidjeti po podacima vezanih uz stopu rizika od siromaštva i kvalitete zdravstvene skrbi koja se razlikuje u razvijenim i nerazvijenim državama. Također će se pričati o važnosti obrazovanja pojedinca i utjecaj okoline u kojoj se on nalazi te preko Ginijevog koeficijenta i kvartilnog omjera vidjeti će se kolika je ta razlika u dohotku i kako se taj trend ponašao u zadnjih dvadesetak godina, ne samo u Hrvatskoj, već i u Europi kako bi se vidjela usporedba. Na kraju će se zaključkom dati neka osobna mišljenja i ukratko objasniti rezultate do kojih se došlo preko ovih istraživanja.

2. Pojam društvene stratifikacije

Društvena ili socijalna stratifikacija je strukturirana, stabilna i trajna nejednakost skupina u društvu, koje su rangirane jedna iznad druge po slojevima te po određenim faktorima kao što su bogatstvo i prestiž. Oni koji žive u istoj skupini ili društvenom sloju imat će puno toga zajedničko, kao interes ili identitet, pa će oni stoga imati sličan, ako ne i isti, životni stil koji će ih u određenom stupnju razlikovati od drugih društvenih slojeva. Položaj neke osobe u društvenoj stratifikaciji može uvećati ili umanjiti njegove mogućnosti što se tiče posljedica mnogih životnih područja te da stekne određene stvari koje mogu biti poželjne odnosno nepoželjne u okolini u kojoj se nalazi. Pojam stratifikacija se odnosi na svako organiziranje skupina u rangiranju položaja, to jest nejednakost s obzirom na količinu bogatstva, moći ili ugleda koji u stratificiranom društvu ne ovise o osobnim karakteristikama nego o pripadnosti nekom određenom sloju u društvu. Pojedinaac ne može birati skupinu, već se u njoj rađa. Nejednakost se, već od feudalnog društva pa do danas, nasljeđuje, pa je ona posljedica dugotrajnih i složenih procesa kroz povijest te ona nije slučajna, već je uređena, stabilna i trajna. Svaka stratifikacija se odnosi na skup ideja, kojima se ta stratifikacija opravdava i podupire. Nekada su članovi određenih klasa imali neku svoju svijest i interese, no sada se to promijenilo te postoji samo određeni stupanj ugleda i ekonomsko nagrađivanje kojeg članovi stalno sve više traže. „Među članovima svakoga sloja postoji tendencija da razvijaju vlastitu subkulturu, tj. određene norme, stavove i vrijednosti koji su osebujni za njih kao društvenu skupinu. Subkulture slojeva pokazuju tendenciju da budu veoma različite kad su mogućnosti za kretanje iz jednog sloja u drugi vrlo malene" (Haralambos, 1994:37-38).

2.1 Razlika društvene nejednakosti i društvene stratifikacije

„Pojam društvene nejednakosti se odnosi na postojanje društveno stvorene nejednakosti, dok društvena stratifikacija znači stupnjevanje društvenih skupina. Članovi posebnog sloja imaju zajednički identitet, slične interese i sličan životni stil.“¹ Takvi članovi koji se nalaze u različitim društvenim skupinama su ili sretni ili trpe nejednake raspodjele u društvu. Nekoliko sociologa smatra da je hijerarhija nejednakih položaja uzela mjesto društvenim klasama, to jest sada postoje

---

¹ Michael Haralambos i Martin Holborn (2002.) SOCIOLOGIJA: teme i perspektive, Zagreb

samo profesionalni statusi koji ljudi najviše cijene te za to dobiju ekonomske nagrade, dok u prošlosti su članovi klasa imali sličan način života i zajedničke interese. Takvom teorijom vidi se da se nekad stupnjevalo društvene skupine, a sad se to vrši na pojedincu. Neka vjerovanja smatraju da se nejednakosti stvaraju na temelju biološke ili bolje rečeno rasne nejednakosti kao recimo da bijelci imaju superiornu biološku dominaciju nad crncima. Samim time se može reći da biološke nejednakosti, neovisno koliko one bile malene, su temelj društvenih nejednakosti.

3. Funkcionalističke teorije stratifikacije

Funkcionalističke teorije stratifikacije ubrajaju se u kontekstu funkcionalističkih teorija društva. Kako bi se objasnilo funkcioniranje društva u cjelini, funkcionalisti uzimaju okvir širih teorija te smatraju da ako društvo želi opstati, u sustavu društvene stratifikacije, moraju imati neke osnovne potrebe ili funkcionalne preduvjete koji se moraju zadovoljiti. Zato promatraju društvenu stratifikaciju kako bi vidjeli koliko ona zadovoljava te preduvjete.

Kako bi funkcionalisti ispitali kakve veze sustav društvene stratifikacije ima s drugim dijelovima društva, pretpostavljaju da dijelovi društva oblikuju povezanu cjelinu. Funkcionaliste najviše zanima društvene stratifikacija kao funkcija dobrobiti društva.

3.1. Talcott Parsons – stratifikacija i vrijednosti

Talcott Parsons, jedan od funkcionalista, vjerovao je da se red, stabilnost i suradnja u društvu temelje na vrijednosnom konsenzusu, to jest na dobrom i vrijednom slaganju članova. Smatrao je da će svaki član društva biti smješteni, ovisno o ocijeni, u neku vrstu stupnjevitog poretka. On je također rekao: „Stratifikacija je rangiranje jedinica u društvenom sustavu u skladu sa zajedničkim sustavom vrijednosti“. Drugim riječima, oni koji su uspješni što se tiče društvenih vrijednosti bit će rangirani na višim pozicijama hijerarhije te će imati i veću vjerojatnost da će dobiti niz nagrada ili će barem imati visoki prestiž. Na primjer, ako član društva dokaže visoku vrijednost hrabrosti i druge kvalitete, postići će visoki položaj u stratifikaciji društva. Kako bi se stekli takvi položaji u društvu, treba imati vlastitu inicijativu, ambiciju i sposobnosti pri upravljanju određenim poslom jer načini stjecanja visokog položaja variraju u svakom društvu. Parsonsovim argumentom

pokazuje se da je stratifikacija neizbježni dio svih ljudskih društava te da su sustavi stratifikacije pravedni, ispravni i primjereni pošto su osnovni izraz zajedničkih vrijednosti. On je vjerovao da je konflikt bogato nagrađenih i neimućnih pod kontrolom zajedničkog vrijednosnog sustava zbog kojeg se opravdava nejednakost u raspodjeli nagrada. Parsons je smatrao da bez društvene nejednakosti bi bilo teže promatrati suradnju članova društva te da su razlike moći i prestiža bitne za daljnje kolektivne ciljeve te za upravljanje i povezivanje specijalizirane podjele rada.

3.2. Melvin M. Tumin – kritika Davisa i Moorea

Davis i Moore su smatrali da su najbolje nagrađeni položaji i najvažniji, Tumin je to htio ispitati te je doša do zaključka da ona zanimanja, koja nose manje prestiža ili ekonomskih nagrada, imaju također važnu ulogu. Tvrdio je da „radna snaga nekvalificiranih radnika isto tako važna i neophodna za tvornicu kao i radna snaga inženjera“. Također je ispitao tvrdnju Davisa i Moore-a koji su pretpostavili da samo nekolicina pojedinaca ima talent, to jest vještine nužne za funkcionalno najvažnije položaje. On se nije slagao tom pretpostavkom jer broj talenata u društvu može biti znatno veći te da se sposobnosti na poslu moraju stvoriti radom. Smatrao je da ne postoji metoda za mjerenje talenata kao što su Davis i Moore pretpostavljali. Tumin je doveo u pitanje i shvaćanje školovanja kojim su Davis i Moore pretpostavili da svaki talentirani pojedinci moraju imati motivaciju i podršku škole te im dodijeliti funkcionalno najvažnije pozicije. No takvo gledište je odbacio jer je smatrao da društvena stratifikacija često bude prepreka motivaciji zbog toga što članovi nižih slojeva neće imati iste mogućnosti razvijanja svojih talenata za razliku od onih članova viših društva te je tvrdio da: „ohrabriti neprijateljstvo, sumnjičavost i nepovjerenje među raznim dijelovima društva“.

4. Društvena stratifikacija u Republici Hrvatskoj

Istraživanja u Hrvatskoj, što se tiče društvene stratifikacije, su malobrojna u zadnje vrijeme, dok su u bivšoj Jugoslaviji bila stanovita istraživačka tradicija, no on nije bila široko razgranata. U zadnje vrijeme su radovi imali cilj istraživanja kvalitete života, siromaštvu ili stilovima života stanovništva, dok šire analize o društvenoj stratifikaciji su bile sve rjeđe. Hrvatska je u dvadeset godina promijenila nekoliko političkih sustava koji su utjecali na promijene društvene stratifikacije no treba se analizirati u kojoj mjeri te u kojem smjeru se stratifikacija promijenila. Osim političkog sustava, obrazovanje je također bio kanal društvene mobilnosti. Završetkom prvog desetljeća 21. stoljeća, ulaskom Hrvatske u Europsku uniju, društvene znanosti moraju objasniti bitne trendove u prošlom razdoblju i pokušati predvidjeti nadolazeće. Zato je analiza društvene stratifikacije ujedno i temelj za zaključivanje o promjenama društva.

Prema istraživanjima i osobnom mišljenju hrvatskog ekonomista i političara Branka Horvata, hijerarhijska struktura društva u bivšoj Jugoslaviji dijelila se na šest društvenih slojeva:

1. „Državno-politički, privredni i neprivredni rukovodioci;
2. Intelektualni radnici u privredi, neprivredi i državnoj administraciji;
3. Rutinski službenici;
4. Radnička klasa;
5. Obrtnici;
6. Seljaci.“²

4.1. Društveni slojevi

U socijalističkom razdoblju, istraživanje socijalne stratifikacije, izazvalo je prilično oštre metodološke rasprave, no temeljem jednog, možda i najboljeg empirijskog istraživanja u bivšoj Jugoslaviji, razlikovali su se sljedeći slojevi odnosno podslojevi:

1. Sloj političkih i privrednih rukovodilaca koji se dijele na:

- profesionalne političare

---

² Horvat B. Oglad o Jugoslavenskom društvu, Mladost, Zagreb, 1969.,

- privredne rukovodiocice

2. Srednji socijalistički slojevi koji se dijele na dva sloja:

- viši i visoki stručnjaci u svim područjima društvenog rada

- administrativni i slični rutinski službenici (sa srednjom i nižom stručnom spremom)

3. Slojevi proizvođača koji su u najvećoj mjeri zadržali obilježja klase (radnička klasa)

4. Slojevi privatnih vlasnika, to jest:

- poljoprivrednici

- seljaci – industrijski radnici (tzv. polutani)

- zanatlije i drugi privatnici.

Prema Zoranu Malenici, pod ugledom, odnosno čašću podrazumijeva međusobno vrednovanje pojedinaca ili skupina nekog društva te samim time neki ljudi su visoko rangirani, neki su srednje, dok neki vrlo nisko. Veličina ugleda pojedinca često ovisi o količini imovine koju posjeduje odnosno moći koje ima u društvu. Na temelju tih objašnjenja, Malenica je razlikovao sljedeće društvene slojeve:

1. „Vladajuća politička i gospodarska elita ili viši slojevi unutar kojih razlikujemo:

a) političku nomenklaturu

b) kapitalističku klasu (tzv. tajkuni³)

c) menadžerski sloj (menadžeri s tajnim ugovorima).

2. Srednji društveni slojevi:

a) sitni poduzetnici i obrtnici (tzv. sitna buržoazija)

b) viši profesionalci (suci, odvjetnici, liječnici, sveučilišni nastavnici, visoki vojni časnici, znanstvenici, itd.)

---

³ Pojam tajkuni ušao je u javni diskurs sredinom 90-ih godina prošlog stoljeća kao popularan naziv za nove vlasnike (kapitaliste) i to posebno one koji su naglo uvećavali svoje bogatstvo. Pojam je poprimio i negativno vrijednosno određenje u smislu načina na koji su ti novi vlasnici stjecali vlasništvo. Sadržajno bi se ovaj pojam mogao poistovjetiti s pojmom bogatuni.

- c) niži profesionalci (odgojitelji u dječjim vrtićima i jaslicama, prosvjetni radnici u osnovnim i srednjim školama, bolničari i bolničarke, socijalni radnici, veći dio tehničke i humanističke inteligencije – tehnolozi, ekonomisti, pravnici, inženjeri...)
  - d) niža srednja klasa (rutinski službenici i administratori, prodavači u trgovinama i robnim kućama...)
3. Niži društveni slojevi:
- a) radnička klasa (obuhvaća nekvalificirane, polukvalificirane, kvalificirane i visokokvalificirane radnike u industrijskim, građevinskim, prometnim, turističkim, trgovačkim i drugim organizacijama)
  - b) poljoprivrednici (krupni, srednji i sitni)
  - c) polutani (industrijski radnici – poljoprivrednici)
  - d) umirovljenici
  - e) nezaposleni
  - f) prosjaci, skitnice i beskućnici.⁴

4.1.1. Politička i gospodarska elita

U pogledu ljudskog sastava, prema Malenici, prvi sloj klase čine politička i gospodarska elita koja je znatno promijenila. Taj sloj dijelio se na političku nomenklaturu, tajkunska klasa i menadžerski sloj. Pod političke nomenklature podrazumijevaju se saborski zastupnici, članovi Vlade i slično, to jest nosioci glavnih društvenih i političkih pozicija. Za ovaj podsloj karakteristična je velika društvena i politička moć kojom je samoj sebi koristila za povećanje plaća i drugih povlastica. Drugi podsloj, kapitalistička klasa, koja se zove i tajkunska klasa, raspolaže većim materijalnim bogatstvom u odnosu na prvi podsloj, no treba napomenuti da im je upravo taj prvi sloj omogućio stjecanje vlasničkih prava uz vrlo povoljne uvjete. Treći podsloj ili menadžerski sloj je najbrojniji te kao što i sama riječ govori, radi se o menadžerima. Oni su zaduženi za bitne upravljačke i poduzetničke poslove u poduzećima, javnim poduzećima, bankama i osiguravateljskim društvima. Temeljem tih poslova, prilažu vrlo velikim plaćama i mnogim pogodnostima koje im osiguravaju visok životni standard.

---

⁴ Malenica Zoran, Ogleđi o hrvatskom društvu, Prilog sociologiji hrvatskog društva, Golden marketing-Tehnička knjiga, Zagreb, 2007.

4.1.2 Srednji društveni slojevi

U političkim ili stručno-znanstvenim raspravama o socijalnom stanju u našem društvu, obično se degradira srednji sloj i ujedno smanjuje društveni ugled. U posljednjih desetak godina, radi velike gospodarske krize, povećanja broja nezaposlenih te propadanja višestrukih poduzeća, srednji sloj u hrvatskoj se jako smanjio. To se najviše odnosilo na tehničku i humanističku inteligenciju. Pod degradiranje srednjih slojeva misli se na pogoršanje općih uvjeta života, što se ponajviše vidi u prosječnoj visini njihovih plaća, kao i u snižavanju društvenog ugleda, te ako se njihova socijalna pozicija uspoređuje s radničkom klasom ili niže definirana mjesta u društvu. S obzirom na to da se struktura hrvatskih srednjih slojeva razlikuje od strukture slojeva u razvijenim društvima, Malenica je dao mišljenje o postojanju podslojeva. Prvi podsloj su sitni poduzetnici i obrtnici, to jest sitna buržoazija. To mogu biti, na primjer, vlasnici malih proizvodnih poduzeća i trgovina te sitni trgovci. Drugi podsloj čine ljudi s visokoškolskim ili znanstvenim obrazovanjem kao što su liječnici, sveučilišni profesori, vrhunski sportaši, suci, odvjetnici, estradni umjetnici i drugi. Ova skupina ljudi, zahvaljujući većoj plaći, može zadovoljiti svoje i obiteljske, ne samo primarne već i sekundarne i tercijarne potrebe. Treći sloj čine niži profesionalci, kao što su prosvjetni radnici u školama, odgajatelji u vrtićima te bolničari, ali i nekolicina nižeg menadžerskog sloja među koje ubrajamo tehnologe, inženjere, pravnike i druge. Četvrti podsloj čine administratori te prodavači u malim trgovinama i robnim kućama ili po nekim sociolozima, zvali bi se niža srednja klasa. Pripadnici tog sloja završili su srednju školu te obavljaju neke rutinske poslove.

4.1.3 Niži društveni slojevi

Prema Malenici, umirovljenici i nezaposleni se ne bi trebali uzimati kao posebni slojevi u analizi socijalne stratifikacije modernih društava zbog toga što umirovljenici nisu homogeni što se tiče njihovog životnog standarda i društvene svijesti, dok su nezaposlenici privremeno u tom statusu. Radnička klasa je doživjela velike promijene u brojčanom i ekonomskom smislu. Taj podsloj se podijelio na nekvalificirane, polukvalificirane, kvalificirane i visokokvalificirane radnike koji su radili u industrijskim, građevinskim, prometnim, turističkim i drugim organizacijama. Takva klasa je u relativno kratkom vremenu izgubila mnoge pogodnosti kao što su sigurnost radnih mjesta, stipendiranje i kreditiranje djece radnika i slično. Bila je također često žrtva u procesu pretvorbe i

privatizacije te bez sindikalne zaštite. Plaće im nisu bile dovoljne niti za pokriti najosnovnije životne potrebe obitelji. Na kraju stratifikacijske ljestvice stvara se i sve više prosjaka, skitnica i beskućnika koji lutaju po velikim gradovima i koji će teško preživjeti ako se društvo ne pokrene u poboljšanju i izlaženju iz gospodarske krize.

5. Načini na kojima stratifikacija utječe na društvo

U društvu gdje se vlast pretežno oslanja na vojsku, policiju i državnu upravu privilegiji najviše ovise o položaju pojedinaca i skupina u takvu sustavu, odnosno političkoj moći. Monetarna moć odnosno materijalno bogatstvo je odlučujuće u pitanju ovlasti nad tržišnim gospodarstvom te ujedno se iz nje izvodi politička moć kojom se dobivaju mnoge društvene privilegije onih koje ih imaju. Trenutna pripadnost pojedinca u nekoj klasi je vrlo često posljedica klasnog podrijetla obitelji te isto tako prvo zaposlenje za pojedinca ima veliku ulogu što se tiče pripadnosti određene klase. Istraživanja u Britaniji pokazala su kako je intergeneracijska mobilnost utjecala na društvenu stratifikaciju pojedinca te su došli do zanimljive činjenice da je klasno podrijetlo imalo snažan utjecaj na mogućnosti pojedinca iako je isti započeo svoju karijeru u gornjem dijelu hijerarhije.

5.1. Socijalizacija

Proces pomoću kojeg pojedinci uče kulturu svog društva poznat je kao socijalizacija. Tijekom djetinjstva se odvija takozvana primarna socijalizacija, koja je ujedno i najvažnija jer se dijete uči kako ponašati u društvu, jezik te, s obzirom na to kako se roditelji ponašaju, oponašati njihov primjer bio on loš ili dobar. Također važni dijelovi su obrazovni sustav, profesionalna skupina te okruženje u kojem se dijete nalazi, to jest prijatelji i članovi društva koji žive u istim uvjetima. Međusobnom interakcijom i igranjem u vršnjačkoj skupini, djeca se prilagođavaju načinu ponašanja određene skupine te ujedno uče kakvim se pravilima ponašanja moraju pridržavati. Socijalizacija je proces koji traje cijeli život te se ne odnosi samo na djetinjstvo. Također mladi ljudi koji započinju svoju radnu karijeru brzo nauče tajne zanata te koja su pravila igre istog, no ako se kasnije odluče na promjenu posla, morat će se prilagoditi drugačijoj profesionalnoj skupini te isto tako prihvatiti drugačije manire, stilove odijevanja i nove vještine kako bi opstali u takvom društvu. Ljudi se socijalizacijom definiraju kao normalna ljudska bića prema njihovim standardima društvenih života. Primjer toga je Akbar, vladar u Indiji između 1542. i 1602. koji je htio testirati vjerovanje da skupina djece koja se odgoji bez ikakve poduke što se tiče jezika, naposljetku

progovori hebrejski, to jest jezik Boga tako što je odlučio da ih odgajaju gluhoonijeme osobe. Rezultat toga je bio da djeca nisu znala progovoriti taj jezik te su znala komunicirati gestama. Norme su pravila, upute ili značajke za djelatnosti ili ponašanja u posebnim situacijama radi postizanja uređenosti određenoj situaciji te svaka kultura sadrži svoje norme. Ona je vodič kojim se definira prihvatljivo ponašanje pojedinca ili skupine kao na primjer pravilo „dresscode“ ili pravilo odijevanja koji postoji u gotovo svakom razvijenom društvu. Ovdje se ubrajaju zajedničke norme što se tiče prihvatljive muške i ženske odjeće te odjeće koje su primjerene za dob pojedinca. Na primjer: „bakica koja se oblači kao mnogo mlađa osoba ogriješila bi normu svoje dobne skupine“. Također norme u odijevanju mogu nam dati naputak o tome što obući tijekom posebnih prilika kao što su odlazak na posao, na plažu, u noćne klubove, na pogrebe, na gradilište ili u bolnicu. U svim navedenim situacijama postoji neka norma koja nam određuje primjerenu odjeću za određenu prigodu. Kršenjem takvih mjera može se doći do pozitivnih ili negativnih sankcija, to jest nagrada ili kazna koje mogu biti neformalne ili formalne ovisno o vrsti kazne koju neko službeno tijelo izdaje. Iako je obično dovoljna negativna sankcija da bi se pojedinac pridržavao normalnom ponašanju, može ga se također natjerati zurenjem ili uzvikom neodobravanja na određenog člana društva koji će se u većini slučajeva osjećati krivim zbog kršenja norme odijevanja te će se presvući u adekvatniju odjeću. S druge strane, ako se desi da osoba dobije pogled divljenja, pohvalne riječi ili ohrabrujući osmijeh onda je to nagrada za uspješno uklapanje u društvene norme. Red se održava sankcijama koji su glavni dio mehanizma u kontekstu socijalne kontrole i održavanja reda u društvu. Vrijednost, za razliku od normi kojima se daju određene upute za ponašanje, definira više općenite prijedloge, to jest vjerovanje da je nešto dobro i poželjno. Ona napućuje na to što je važno, isplativo ili vrijedno težnji kao što pojedinci misle da je važno poželjno biti najbolji u razredu, pobjeđivati u raznim natjecanjima ili postići vrhunac u svojoj profesiji kako bi dobili vrijednost individualnog i materijalnog postignuća.

Više sociologa tvrdi da su zajedničke norme i vrijednosti jako bitne u kontekstu funkcioniranja društva te da, ovisno o akumuliranoj količini i kvaliteti materijalnih dobara pojedinca, mjeri se i ujedno simbolizira njegova postignuća u životu. Pojedince motivira vrijednost materijalizma kako bi što više investirali energije i svoje vrijeme u kreiranje i stjecanje materijalnih dobara, a do toga dolazi jer ljudi nemaju instinkte te njihovo ponašanje je vođeno i regulirano normama. Bez tih zajedničkih normi i vrijednosti ljudi u društvu ne bi mogli surađivati jer ne bi shvaćali ponašanje

onih koji ih okružuju te zajednički rad ne bi postojao. U takvoj situaciji došlo bi do nereda jer oni koji bi imali različite ili sukobljene interese težili bi različitim pravcima i nespojivim ciljevima. Obično u društvu svatko ima neki status koji je kulturno definiran iako se mogu temeljiti na biološkim faktorima poput rase ili spola. Svaki pojedinac ima neki obiteljski status, to jest otac, majka, kći ili sin, spolni status muški odnosno ženski te profesionalni status, kao na primjer: “vozač, medicinski tehničar ili odvjetnik.“ Nadalje, propisani statusi se rijetko kada mogu izmijeniti pogotovo što se tiče aristokratskih titula i spola ljudi gdje pojedinac ne može puno učiniti kako bi promijenio svoj društveni položaj. Također kad se govori o crncima i bijelcima, to jest njihova boja kože, propisuje istima status crnca ili bijelca, no to se odražava samo u pravilima posebnih društva. „Primjer aristokratskog statusa je Edward VIII. koji je htio se oženiti sa rastavljenom Amerikankom te je zbog toga morao odstupiti od svog aristokratskog statusa.“⁵ Takvi statusi su bili obično dani pri rođenju, no razne revolucije u Americi i Rusiji ukinule su taj pripisani status što je nekim pripadnicima aristokracije bilo u korist. Bračni i profesionalni status se postiže kao rezultat namjerne aktivnosti pojedinca te njegova izbora, dok u nekim društvima se profesionalni status prenosi još uvijek s oca na sina ili s majke na kćer. Termin koji opisuje očekivana ponašanja osobe koja zauzima neki društveni položaj, to jest društveni status te koji prati niz normi zove se uloga. Zbog toga status supruge prati uloga supruge, status medicinskog tehničara prati uloga medicinskog tehničara i slično. Kao primjer može se uzeti medicinski tehničar od kojeg se očekuje da ima sve potrebno znanje o određenom zadatku, da zna raditi s ljudima te biti ljubazan i poštivati potrebe pacijenata ukoliko im je potrebna dodatna njega. „Igranje ili izvođenje uloga uključuje društvene odnose u smislu da pojedinac igra ulogu u odnosu na druge uloge. Tako se uloga liječnika igra u odnosu prema ulozi pacijenta, uloga supruga u odnosu prema ulozi supruge.“⁶ Kako bi se obavljale određene zadaće pojedinaca te kako bi se upravljali i organizirali međusobni odnosi istih, koriste se uloge. One su red i predvidivost u društvenome životu, pa na primjer može se reći da učitelj i učenik će bolje obraditi gradivo ako svatko od njih prihvati svoje uloge te da se oni moraju koncentrirati na nastavnu cjelinu izostavljajući u tom trenutku druga područja njihovih života. Uloge su, kao jedan aspekt kulture, važan dio što se tiče smjernica i uputa potrebnih za uređeno društvo, pa tako će učenik i učitelj, s obzirom na međusobno

---

⁵ Michael Haralambos i Martin Holborn (2002.) SOCIOLOGIJA: teme i perspektive, Zagreb

⁶ Michael Haralambos i Martin Holborn (2002.) SOCIOLOGIJA: teme i perspektive, Zagreb

znanje o ulogama, predvidjeti i shvatiti radnje koje su potrebne kako bi znali što i kako činiti.

U sljedećim tablicama vidjet ćemo da obrazovanje što se tiče Hrvatske, znatno utječe na položaj u društvu, učenici iz bogatijih obitelji, oni čiji su roditelji obrazovaniji te čiji roditelji imaju viši status zanimanja postižu bolje rezultate. Pokazatelj razvijenosti nekog društva trebala bi biti visoko razvijena socijalna svijest u društvu.

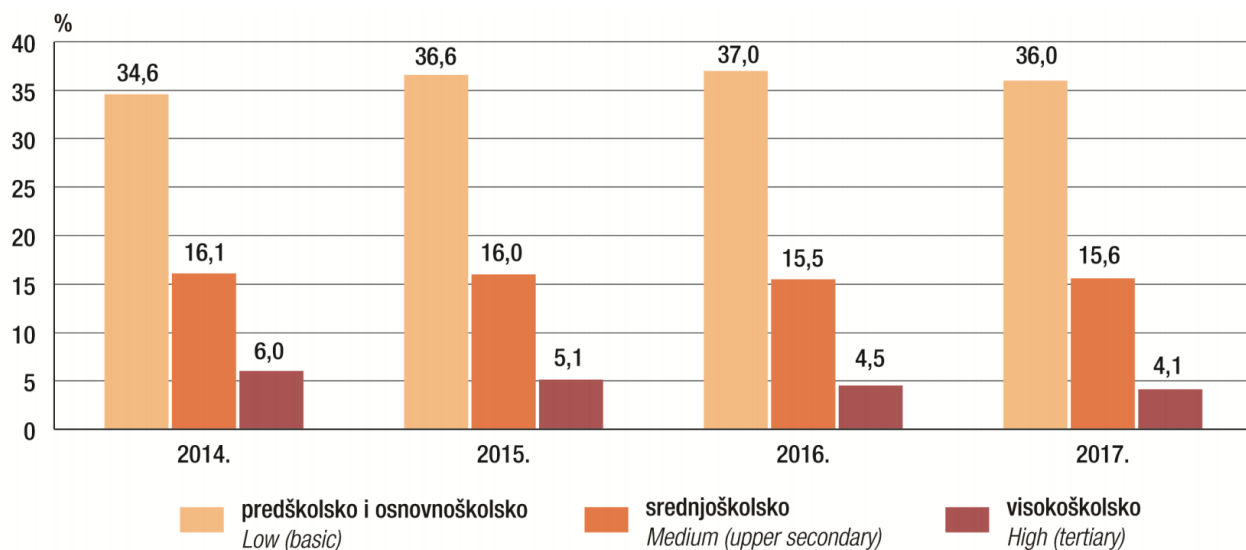
Slika 1: Stopa rizika od siromaštva i osobe u riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti za republiku hrvatsku u 2018.

	Republika Hrvatska <i>Republic of Croatia</i>	Jadranska Hrvatska <i>Adriatic Croatia</i>	Kontinentalna Hrvatska <i>Continental Croatia</i>	
Stopa rizika od siromaštva, %	19,3	18,4	19,7	<i>At-risk-of-poverty rate, %</i>
Osobe u riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti, %	24,8	24,6	24,9	<i>People at risk of poverty or social exclusion, %</i>

Izvor: https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2019/14-01-01_01_2019.htm

Vidimo u slici da stopa rizika od siromaštva ili socijalne isključenosti za Jadransku Hrvatsku u 2018. iznosila je 18,4% dok je za Kontinentalnu Hrvatsku iznosila 19,7%. Pokazatelj Osobe u riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti za Jadransku Hrvatsku u 2018. iznosio je 24,6%, a za Kontinentalnu Hrvatsku 24,9%. U zadnje vrijeme, pogotovo nakon što se dogodila kriza 2008. godine, socijalna sigurnost građana se sve više oslabila. Povodom toga, svaki peti stanovnik se nalazi u situaciji izloženosti siromaštvu zbog problema socijalnih nejednakosti, a ta se slika jedino može promijeniti primjenom pametne i efikasne socijalne i ekonomske politike koju Hrvatska ne može nikako pronaći.

Grafikon 1: Stopa rizika od siromaštva prema stupnju obrazovanja i spolu, 2014.–2017.

Izvor: https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2018/SI-1631.pdf

U grafikonu 1 vidimo da oni koji su završili predškolsko i osnovnoškolsko imaju najveću stopu rizika siromaštva u svakoj od navedenih godina, dok srednjoškolsko i visokoškolsko obrazovanje imaju puno manju stopu rizika. Znači da u društvu je jako bitan faktor obrazovanja što se tiče ekonomske strane pojedinca i ujedno položaja u društvu.

Tablica 1: Postotak osoba u dobi od 18 do 22 godine prema spolu koji pohađaju visoko obrazovanje u pojedinim zemljama 2014. godine

Zemlja	Muškarci (%)	Žene (%)
Švicarska	31%	34%
Njemačka	39%	41%
Švedska	53%	61%
Hrvatska	68%	75%

Izvor: The World Inequality Database on Education (WIDE)

Uzimajući ove postotke stanovništva koji pohađaju visoko obrazovanje u pojedinim zemljama u 2014. godini, vidimo da najmanje postotke polaznosti stanovništva na visoko obrazovanje bilježi Švicarska s 31% muškaraca koji pohađaju visoko obrazovanje i 34% žena. Najviši postoci stanovništva koje se visoko obrazuje bilježi Hrvatska s čak 68% muškaraca i 75% žena.

Tablica 2: Pohađanje visokog obrazovanja u zemljama prema bogatstvu

Zemlja	Najsiromašniji	Siromašni	Srednje imućni	Bogati	Najbogatiji
Švicarska	24%	36%	26%	40%	43%
Njemačka	46%	37%	31%	41%	44%
Švedska	63%	54%	39%	52%	59%
Hrvatska	57%	74%	65%	75%	89%

Izvor: The World Inequality Database on Education (WIDE)

U tablici vidimo da između ovih zemalja, stanovništvo koje ima najveći udio najsiromašnijih je Švedska sa 63% dok kod siromašnih je Hrvatska sa 74% koji pohađaju visoko obrazovanje. S druge strane, najveći udio bogatih i najbogatijih se nalazi u Hrvatskoj sa 75% odnosno 89% njih koji pohađaju visoko obrazovanje.

5.2. Ekonomska i zdravstvena nejednakost skupina

Danas je stanje svjetskog gospodarstva alarmirajuće zbog sve veće ekonomske nejednakosti i društvenog sukoba, a zbog toga je najviše došlo zbog negativnih posljedica globalizacije te je ujedno u suprotnosti s novim vrijednostima socijalne ravnoteže. Kako bi suvremene trendove, koji su nastali zbog mjera poduzetih u prošlosti, uspjeli izbjeći u budućnosti, moramo razumjeti kako današnje nejednakosti rastu na globalnoj razini te koje pravednije modele poduzeti, a to zahtijeva pregled povijesnih razvojnih modela i njihovih pristupa nejednakosti. „Unatoč globalnom gospodarskom rastu, većinu zemalja obilježava povećanje socijalnog raslojavanja stanovništva, i rijetko je koja od nerazvijenih zemalja uspjela iskorijeniti siromaštvo, što je posljedica mnogobrojnih interaktivnih čimbenika.“⁷ Pojam siromaštva je postojao otkad se zna za čovječanstvo, a s pojavom vlasništva došlo je i do prvih razlika između bogatih i siromašnih. Uz pojam siromaštva dolazi i ekonomska nejednakost koja je također postojala oduvijek u ekonomskoj povijesti, a do toga je došlo zbog raspodjele dohotka i bogatstva te povezani pojmovi društvene nejednakosti u širem smislu. Kroz povijest su se društveni stavovi prema manje imućnim osobama

⁷ Pavličić P. DRUŠTVO NA PUTU SRAZA: POVIJESNI PRIKAZ I POTREBA ZA RAZVOJEM PRAVEDNIJE NOVE EKONOMIJE

mijenjao, a to se najviše odnosilo na pristup vladajućih političkih elita prema nejednakosti koji je ovisio o prevladavajućoj ideologiji i promatranj ekonomskoj teoriji. Ekonomska nejednakost govori o nejednakosti između država što se tiče raspolaganja ekonomskih resursa to jest kapitalom, prirodnim bogatstvima te nekretninama, također faktori koji utječu na ekonomsku nejednakost su ekonomska aktivnost, stopa nezaposlenosti te razina plaća u državi. Sljedeći podaci će nam pomoći u boljem razumijevanju stvarnog stanja nejednakosti u različitim državama tako što ću prikazati BDP nekoliko zemalja.

Tablica 3 : 9 zemalja na temelju kriterija BDP-a po stanovniku za 2019. godinu

Zemlja	BDP po stanovniku (US \$)
Njemačka	46,258.9
Švicarska	81,993.7
Italija	33,189.6
Hrvatska	14,853.2
Francuska	40,493.9
Španjolska	29,613.7
Cipar	27,858.4
Slovenija	25,739.2
Malta	29,416.2

Izvor: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD?locations=DE>

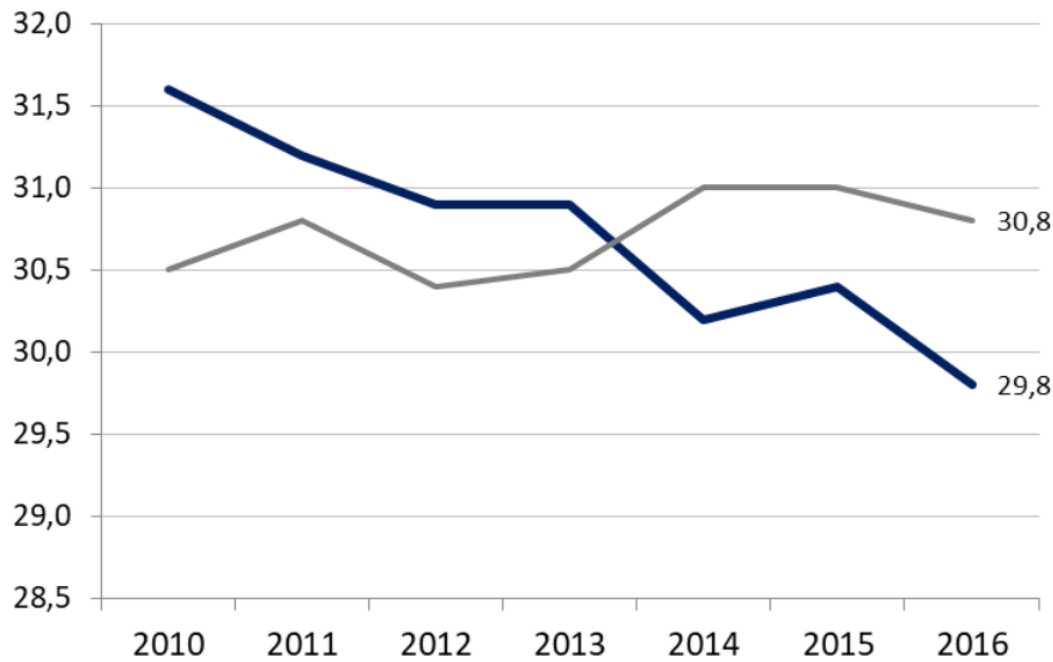
Prema tablici vidimo da je BDP najveći u Švicarskoj što je bilo i za očekivati s obzirom na njihovu razvijenu ekonomiju i gospodarstvo, zatim slijede Njemačka sa 46,258.9 odnosno Francuska sa 40,493.9 dolara po stanovniku, dok Hrvatska zaostaje sa 14,853.2 dolara.

Na sljedećoj slici možemo vidjeti trend smanjenja dohodovne nejednakosti, a to se mjeri pomoću najpoznatije mjere nejednakosti raspodjele dohotka, Ginijevog koeficijenta.⁸ Prema tom

⁸ Ginijev koeficijent je mjera nejednakosti raspodjele dohotka. Vrijednost za Ginijev koeficijent iskazuje se u intervalu od 0% do 100%. Kad bi postojala savršena jednakost (tj. kad bi svaka osoba primala jednaki dohodak), tad bi Ginijev koeficijent iznosio 0%. Što je vrijednost bliža 100%, to je dohodovna nejednakost veća.

koeficijentu možemo ustanoviti da nejednakost u EU stagnira malo iznad Ginija od 30, dok u Hrvatskoj se jasno vidi trend pada nejednakosti.

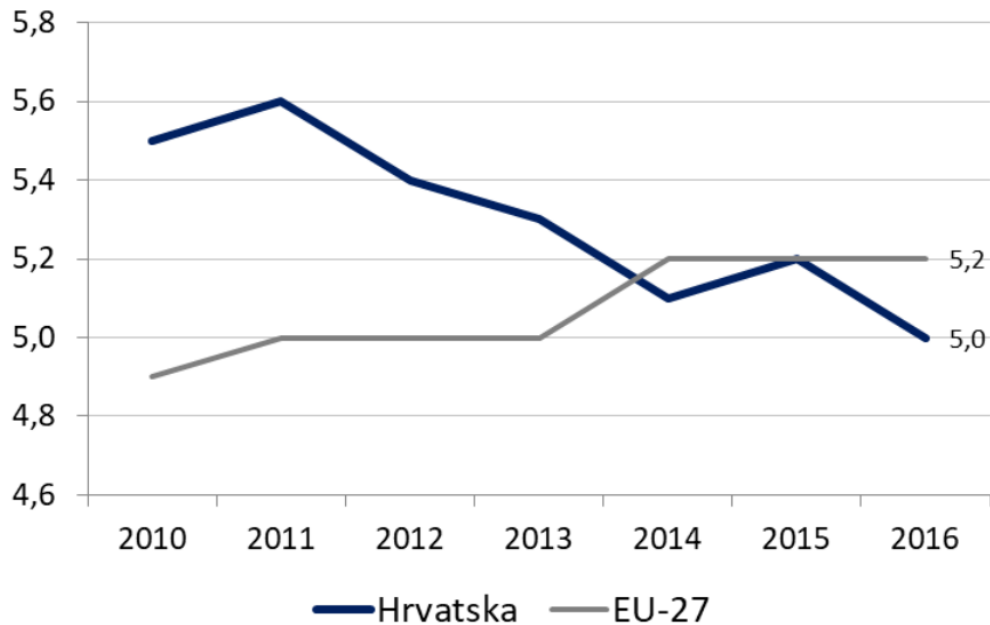
Slika 2: Ginijev koeficijent u Hrvatskoj i EU od 2010. do 2016. godine

Izvor: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?lang=en&dataset=ilc_di12

Još jedna mjera dohodovne nejednakosti je kvintilni omjer dohotka S80/S20 kojim se mjeri godišnji dohodak 20% najbogatijih kućanstava i uspoređuje s godišnjim dohotkom 20% najsiromašnijih kućanstava. Takav se pokazatelj najviše koristi za mjerenje nejednakosti u pregledu socijalnih pokazatelja. Na primjer, omjer S80/S20 od 6,0 znači da je godišnji dohodak 20% najbogatijih kućanstava šest puta veći od godišnjeg dohotka 20% najsiromašnijih kućanstava. Što je veći omjer S80/S20 to je veća dohodovna nejednakost, a što je manji omjer, to je i manja razina nejednakosti. Omjer S80/S20 od 1,0 znači da je dohodovna jednakost savršena, to jest svako kućanstvo ima jednak godišnji dohodak.

Slika 3: Kvintilni omjer dohotka (S80/S20) u Hrvatskoj i EU

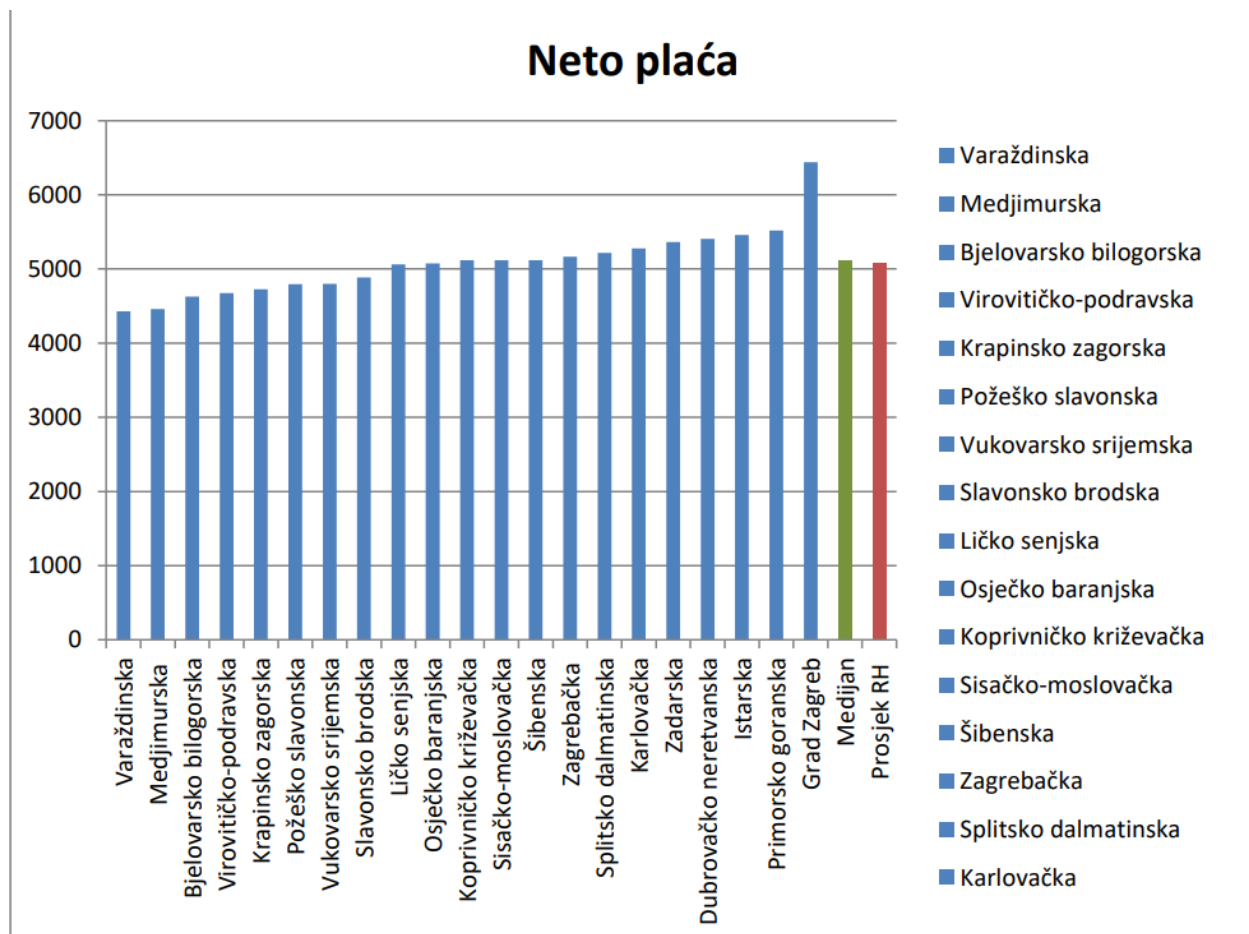

Izvor: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?lang=en&dataset=ilc_di11

Kao i kod Ginijevog koeficijenta, u Hrvatskoj je ovaj omjer dohodovne nejednakosti sve manji, dok se u ostatku EU vidi blagi uzlazni trend koji je prestao rasti 2014. godine te je nastavio istom stopom sve do 2016. godine. U Hrvatskoj je 2016. godine ovaj pokazatelj iznosio 5,0 to jest 20% stanovništva s najvišim raspoloživim dohotkom je imalo 5 puta veći dohodak od 20% stanovništva s najnižim raspoloživim dohotkom, dok je u Europskoj Uniji taj odnos iznosio 5,2. Zbog bržeg postotnog rasta dohodaka stanovništva koje se nalazi u prvom kvintilu, dolazi do pada ovog omjera. Na primjer, gornja granica ekvivalentnog dohotka za prvi kvintil porasla je za 14,1% od 2013. u odnosu na 2016. godinu, dok se prag za ulazak u peti kvintil u 2016. godini povećao za 9,4% u odnosu na 2013. godinu. Zbog toga je došlo do manjih promjena u distribuciji dohodaka prikazanim kao udio u ukupnome raspoloživom dohotku.

Hrvatska ima velike nejednakosti između županija, a najviše su vidljive po isplaćenim bruto i neto plaćama koje utječu na pojedinca i ujedno zajednice neke regije.

Slika 4. Prosječna neto plaća među županijama

Izvor: <http://nejednakost.cms.hr/wp-content/uploads/2016/09/NEJEDNAKOSTI-U-HRVATSKOJ-ekonomija.pdf>

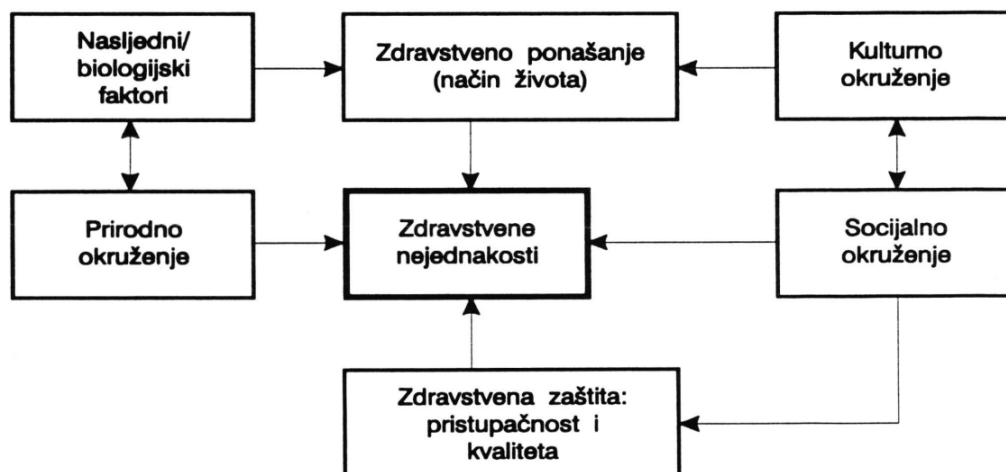
Vidimo na slici 2 da su najviše plaće u Gradu Zagrebu, kao što se očekivalo, najniže su u Varaždinskoj i Međimurskoj županiji koje imaju visoke stope zaposlenosti i relativno dobar BDP, a do toga, se govori, da je došlo zbog radno-intenzivnim industrijama s niskom dodanom vrijednošću, no brojke govore drugačije, novostvorena vrijednost po zaposlenom u Varaždinskoj županiji je čak 20% viša nego što je to u Primorsko goranskoj županiji koja je odmah iza Grada Zagreba po visini prosječne plaće.

Oduvijek se zna da na zdravlje, pojavu bolesti, drugih medicinskih stanja te smrti može značajno utjecati pripadnost određenom staležu, sloju ili klasi te se isto tako spolne odnosno dobne skupine, socioprofesionalne skupine i slojevi ili neke druge, razlikuju se po zdravstvenom stanju i zaštiti

zdravlja. Društvena stratifikacija je često povezana s društvenom raspodjelom zdravlja, bolesti i zdravstvenog ponašanja te ona nije slučajna kao što se misli. Društvene skupine te pojedinci i njihov položaj unutar društvene ljestvice odražava se na njihovo zdravstveno stanje i ujedno zdravstvenu zaštitu. Zdravstvene nejednakosti među društvenim skupinama su razlike u zdravlju i zaštiti zdravlja koje su posljedica njihovog različitog stratifikacijskog položaja. Članovi društva se mogu razlikovati po svom zdravstvenom stanju i zaštiti zdravlja, no ako se u nekom slučaju takve razlike uvjetovane zbog pripadnosti različitog socioekonomskog statusa ili određenom društvenom sloju onda se one mogu nazivati društvene zdravstvene nejednakosti. One ne proizlaze iz razlika kao takvih već zbog društvenih stratifikacija, to jest opće strukturirane društvene nejednakosti. Kao što je Mastilica objasnio: „Tipično sociološko strukturalno objašnjenje nastajanja zdravstvenih nejednakosti objašnjava zdravstveno stanje društvenih skupina kao rezultat dugoročne akumulacije zdravih ili štetnih utjecaja kojima su društvene skupine izložene unutar društvene strukture“⁹, to jest u zdravstvenim nejednakostima ukorijenjene su nejednakosti u socioekonomskom statusu. Zbog direktne društveno-ekonomske sredine u koju spadaju slaba prehrana, siromaštvo, rizična okolina u kojoj se pojedinac nalazi odnosno koju on stvara ili indirektno sredine kao što su neadekvatno obrazovanje ili nemogućnost zdravstvene zaštite, stvaraju se nejednakosti u zdravlju.

Slika 5: Socioekološki model zdravlja upotrijebljen za objašnjenje zdravstvenih nejednakosti

Izvor: Mastilica, M., Zdravstvene nejednakosti, Sveučilište u Zagrebu, Medicinski fakultet, Zagreb, 2010., str. 166.

⁹ Mastilica, M., Zdravstvene nejednakosti, Sveučilište u Zagrebu, Medicinski fakultet, Zagreb, 2010

U sljedećim podacima vidjet će se usporedba pokazatelja očekivanog trajanja života pri rođenju pošto je to važan pokazatelj zdravstvenog stanja u zemlji. Pokazuje nam koliko će godina novorođeni živjeti u situaciji da parametri mortaliteta od njihova rođenja, pa do kraja njihova života ostaju isti. Taj pokazatelj je jedan od najviše korištenih pokazatelja zdravstvenog stanja. Kako bi dobili podatak o očekivanom životnom vijeku pri rođenju, moramo evidentirati razne čimbenike kao što su porast ili pad životnog standarda, poboljšani odnosno pogoršani način života koji se može desiti zbog nedostatka posla, loša ishrana i slično te pristup kvalitetnim ili nedostatak zdravstvenih usluga, bolje ili neadekvatno obrazovanje, ali i okolišni čimbenici, genetički, socijalni te mnogi drugi.

Pokazatelj se izračunava u tablici koja opisuje životno razdoblje uzorka stanovništva odnosno kratak prikaz smrtnosti u određenom trenutku. Odnosi se na opću razinu smrtnosti stanovništva i sadrži sve podatke o smrtnosti koji se odnose na sve dobne skupine u određenoj godini. Takav pokazatelj ne sadrži one podatke smrtnosti koje osoba zapravo doživljava tijekom svog života jer se oni mogu izračunati u kohortnoj tablici života. Visoka smrtnost što se tiče mlađih dobnih skupina osjetno smanjuje njihov očekivani životni vijek već prilikom rođenja, no ako ta osoba preživi djetinjstvo visoke smrtnosti, ona može živjeti puno duže. Na primjer, ako promatrano društvo s očekivanim životnim vijekom prilikom rođenja ima 50 godina može se desiti da malo njih će zapravo umrijeti u dobi od 50 godina. Pokazatelj očekivanog životnog vijeka pri rođenju može biti nizak zbog visoke smrtnosti u djetinjstvu te zbog toga, u slučaju da osoba preživi djetinjstvo, njen životni vijek se može produžiti mnogo duže od 50 godina.

Tablica 4: Očekivani životni vijek pri rođenju (u godinama) za 5 zemalja u 1995. i 2018. godini

Zemlja	1995. godina	2018. godina
Hrvatska	72	78
Njemačka	76	81
Italija	78	83
Argentina	73	77
Južna Afrika	62	64

Izvor: <https://data.worldbank.org/indicator/SP.DYN.LE00.IN?end=2018&locations=HR-DE-IT-AR-ZA&start=1995>

Kod navedenih zemalja očekivano trajanje života pri rođenju povećalo se u promatranom periodu od 1995. godine do 2018. godine radi više čimbenika kao što su smanjenje smrtnosti dojenčadi, poboljšanje životnog stila i standarda, napredak i inovacije u zdravstvu i medicini te povećanje prihoda koji ujedno dovode i bolju prehranu, stanovanje i produktivnost pojedinca. Porast očekivanog trajanja života pri rođenju među ovim zemljama između 1995. i 2018. godine bio je najviši u Hrvatskoj (6 godina), dok je najmanji porast bio u Južnoj Africi zbog nedostatka osnovnih ljudskih potreba.

U posljednjih je dvadesetak godina u Hrvatskoj došlo do velikih socijalnih nejednakosti pogotovo onih koji se tiču zdravstvenog stanja i zdravstvene zaštite.

Tablica 5. Društvene skupine i samo uočeno zdravstveno stanje u Zagrebu i okolici 1990. godine.

Društvena skupina	Jako dobro	Dobro	Osrednje	Loše	Jako loše
Direktori	17,1%	42,9%	37,1%	2,9%	-
Stručnjaci	25%	40%	31,7%	3,3%	-
Službenici SSS	17,6%	38,8%	30,6%	8,2%	4,7%
VKV/KV radnici	21,3%	28,3%	35,4%	8,7%	6,3%
PKV/NKV radnici	13,3%	16,7%	53,3%	15%	1,7%
Poljoprivrednici	15,2%	18,2%	39,4%	18,2%	9,1%

Izvor: Mastilica, M., Zdravstvene nejednakosti, Sveučilište u Zagrebu, Medicinski fakultet, Zagreb, 2010., str. 174

Više društvene skupine vidljivo imaju bolje zdravstveno stanje od onih nižih skupina to jest 65% pripadnika ocjenjuje svoje zdravstveno stanje jako dobrim i dobrim, no nejednakosti se vide pri mjerenju doživljenih simptoma bolesti koje su prikazane na tablici 6. Najviše simptoma imali su poljoprivrednici i nekvalificirani radnici, dok najmanje simptoma su imali stručnjaci i direktori.

Tablica 6: Društvene skupine prema broju doživljenih simptoma u Zagrebu i okolici 1990. godine

Društvena skupina	0-2	3-6	7 i više
Direktori	57,1%	31,4%	11,4%
Stručnjaci	61,7%	28,3%	10%
Službenici SSS	35,3%	48,2%	16,5%
VKV/KV radnici	38,6%	40,9%	20,5%
PKV/NKV radnici	35%	41,7%	23,3%
Poljoprivrednici	15,2%	48,5%	36,4%

Izvor: Mastilica, M., Zdravstvene nejednakosti, Sveučilište u Zagrebu, Medicinski fakultet, Zagreb, 2010., str. 174.

Društveni položaj, to jest pripadnost određenom društvenom sloju značajno utječe na zdravstveno stanje i ponašanje skupina. Ljudi iz viših socioekonomskih statusa imaju bolje zdravstveno stanje, odnosno dulje trajanje života, manju smrtnost i učestalost obolijevanja te pozitivnije zdravstveno ponašanje nego oni iz skupina nižeg socioekonomskog statusa. U Hrvatskoj se kao jedan od uzroka zdravstvenih nejednakosti govori o neusklađenosti ostalih politika sa zdravstvenom.

Zaključak

Na temelju ovih analiza vidimo da postoji velika nejednakost u društvima razvijenih pa i nerazvijenih zemalja koja se najviše ističe u područjima ekonomije, obrazovanja, zdravlja te zaposlenja. Države se bore u suzbijanju siromaštva preko politike i raznih poticaja, no trebali bi se više usredotočiti na ulaganje u obrazovanje i stvaranje novih radnih mjesta kako bi se mladi što bolje pripremili te započeli rad u struci bez odlaska u inozemstvo te bi se ujedno i naše gospodarstvo počelo razvijati i BDP države bi rastao. Ovim radom možemo konstatirati da je pojedincu, položaj u društvu, jako bitan što se tiče ekonomske i zdravstvene perspektive, ono može utjecati na sve moguće aspekte ljudi, od psihološke pa do fizičke osobine. Vidjeli smo nekoliko podataka o hrvatskom društvu koji je još uvijek u velikoj krizi, politika je dovoljno korumpirana te ona ne može pomoći pri stvaranju idealne slike države i pronalaziti rješenja vezana uz siromaštvo i nejednakosti između članova društva. Mi smo isto tako dužni sudjelovati u stvaranju države preko glasanja, ali većina našeg društva ne mari za time te se stalno sve vrti u krug iako na kraju sve ostaje na onima koji imaju vlast i moć u svojim rukama. Naša država ima mnoštvo potencijala u gospodarstvu, ali se oni ne iskoriste te sve negativne strane dolaze još više do izražaja, a samim time društvo pada u veću krizu. Bogati se sve više bogate na račun nižih slojeva koji nemaju potporu države te propadaju, dok se srednji sloj sve više smanjuje te stvara veliki jaz između viših i nižih slojeva koji se sve više šire i veliki dio radničke klase ostaje bez posla te se tako i stvara još veće siromaštvo tih članova u društvu. Srednji sloj bi trebao biti najvažniji dio društva jer se preko njega sve odvija, te ako država ne pomaže u razvijanju takvog sloja, on će nestati, a ostati će samo oni koji imaju materijalnog bogatstva i oni koji nemaju ni za podmirenje osnovnih ljudskih potreba. Poznato je da će društvene nejednakosti uvijek postojati negdje u većoj, a negdje u manjoj mjeri, no država je ta koja se treba potruditi za što veće blagostanje ljudi preko smanjenja poreza ili raznih poticaja. Stratifikacija društva se sve više vidi te se ona pojavljuje u raznim oblicima, mi se moramo prilagoditi i prihvatiti takvu sliku te težiti našem napretku u poslovnom i životnom smislu kako bi ujedno pomogli i cjelokupnoj zajednici jer mjesta za napredak i mogućnosti su mnoge ako je pojedinac dovoljno marljiv i želi što više napredovati.

Literatura

Knjige

1. Pavlišić P., DRUŠTVO NA PUTU SRAZA: POVIJESNI PRIKAZ I POTREBA ZA RAZVOJEM PRAVEDNIJE NOVE EKONOMIJE,
2. Mastilica, M., Zdravstvene nejednakosti, Sveučilište u Zagrebu, Medicinski fakultet, Zagreb, 2010.,
3. Horvat B. Ogljed o Jugoslavenskom društvu, Mladost, Zagreb, 1969.,
4. Šundalić, Antun (2011). Sociologija – udžbenik sociologije za ekonomiste, Osijek, Sveučilište J.J. Strossmayera – Ekonomski fakultet,
5. Michael Haralambos, Martin Holborn -SOCIOLOGIJA: teme i perspektive,
6. Malenica, Z., Ogljedi o hrvatskom društvu. Prilog sociologiji hrvatskog društva. , Golden marketing-Tehnička knjiga, Zagreb, 2007.

Internetske stranice

1. CMS - Centar za mirovne studije,
<http://nejednakost.cms.hr>
2. The world bank,
<https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD?locations=DE>
<https://data.worldbank.org/indicator/SP.DYN.LE00.IN>
<https://data.worldbank.org/indicator/SP.DYN.LE00.IN?end=2018&locations=HR-DE-IT-AR-ZA&start=1995>
6. European Commission website
https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/file_import/european-semester_thematic-factsheet_addressing-inequalities_hr.pdf
7. Organisation for Economic Co-operation and Development
<https://data.oecd.org/healthstat/life-expectancy-at-birth.htm>

Popis ilustracija:

Popis slika:

Slika 1: Stopa rizika od siromaštva i osobe u riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti za republiku hrvatsku u 2018.

Slika 2: Ginijev koeficijent u Hrvatskoj i EU od 2010. do 2016. godine

Slika 3: Kvintilni omjer dohotka (S80/S20) u Hrvatskoj i EU

Slika 4. Prosječna neto plaća među županijama

Slika 5: Socioekološki model zdravlja upotrijebljen za objašnjenje zdravstvenih nejednakosti

Popis grafikona:

Grafikon 1: Stopa rizika od siromaštva prema stupnju obrazovanja i spolu, 2014.–2017.

Popis tablica:

Tablica 1: Postotak osoba u dobi od 18 do 22 godine prema spolu koji pohađaju visoko obrazovanje u pojedinim zemaljama 2014. godine

Tablica 2: Pohađanje visokog obrazovanja u zemljama prema bogatstvu

Tablica 3 : 9 zemalja na temelju kriterija BDP-a po stanovniku za 2019. godinu

Tablica 4: Očekivani životni vijek pri rođenju (u godinama) za 5 zemalja u 1995. i 2018. godini

Tablica 5. Društvene skupine i samo uočeno zdravstveno stanje u Zagrebu i okolici 1990. godine.

Tablica 6: Društvene skupine prema broju doživljenih simptoma u Zagrebu i okolici 1990. godine

Sažetak

Ovaj rad se tiče problematike društvene stratifikacije koje su i danas vrlo vidljive. Hrvatska je jedna od tih zemalja u kojima je vidljiva ta nejednakost društva te se zato ovdje obrađuju podaci vezani uz siromaštvo odnosno blagostanje pojedinaca te sve veća promjena u podjeli bogatstva društva kao u hrvatskoj tako i u drugim zemljama. U prvom dijelu se obrađuje društvena stratifikacija, njezino značenje te opći podaci kako bi lakše shvatili o čemu se radi, u drugom dijelu se govori o stratifikaciji društva što se tiče Hrvatske u kojoj su najviše doprinijele analize stručnjaka poput Šundalića, Mastilice i drugih pomoću kojih sam podijelio pojam društvene stratifikacije u više dijela kako bi prikazao u kakvoj se situaciji Hrvatska nalazi. Treći i zadnji dio govori o načinu na kojem stratifikacija utječe na život društva, to jest njihovih članova te kako socijalizacija, ekonomska i zdravstvena nejednakost dijeli društvo što se tiče njihovog blagostanja obitelji i skupina u kojima se one nalaze.

Ključne riječi: Stratifikacija, društvo, nejednakost, društveni slojevi.

Summary

This work concerns with the issue of social stratification, which is still very visible today. Croatia is one of those countries where this inequality of society is visible, which is why data related to poverty and well-being of individuals and the growing change in the distribution of society's wealth are being processed here, both in Croatia and also in other countries. The first part deals with social stratification, its meaning and general data in order to get better understanding what it is about, the second part talks about the stratification of society as far as Croatia is concerned, in which the analyzes of experts such as Šundalić, Mastilica and others divided the notion of social stratification into several parts in order to show the situation in which Croatia finds itself. The third and final section discusses the way in which stratification affects the lives of society, their members and how socialization, economic and health inequalities divide society in terms of their well-being to the families and groups in which they find themselves.

Keywords: Stratification, society, inequality, social class.